

«Стати кращою версією себе»: розмова з єпископом Олександром Язловецьким

ІРИНА МАКСИМЕНКО

1 БЕРЕЗНЯ 2023

Дорога до покликання складається з численних дрібних кроків, часом таких звичайних і побутових, що майже не помітних. Єпископ-помічник Києво-Житомирської дієцезії Олександр Язловецький у розмові з Іриною Максименко ділиться роздумами про своє священницьке (і людське) становлення, у якому не бракувало ні підліткових жартів, ні домашніх негараздів, ні спонтанних виборів, що змінюють усе життя.

Maggie Chiang

— Почну зі свого улюбленого запитання: знайомлячись із дітьми (наприклад, дошкільнятами), як розкажете їм, хто ви такий і ким взагалі є єпископ?

— Мабуть, використаю біблійні образи — про пастиря, про овець. І більше буду говорити про те, ким є пастир. Також спитаю: чи знають вони, хто такий Ісус? А я — Його слуга, Його друг. Я від Ісуса, так би мовити (усміхається).

— Як ви особисто вперше зустріли єпископа?

— Близько я зустрів єпископа перший раз уже тоді, коли був семінаристом. Бо доти не брав занадто активної участі в молодіжному житті своєї парафії, а в храмі радше стояв у натовпі, тому не мав багато нагод для особистої зустрічі з ним. До Вищої духовної семінарії Святого Духа в Городку на Поділлі мене мав приймати тодішній ректор, отець Ян Слеповронський. Та я прийшов пізніше, коли навчальний рік уже розпочався, тож він мусив порадитися з єпископом, світлої пам'яті Яном Ольшанським, чи можна мені вступити. А відтак повідомив, що єпископ

Ян мене приймає, тож можу приїжджати до семінарії.

Я приїхав, і єпископ за першої нагоди покликав мене до себе. Тоді його сутана й пілеолус (це невеликий головний убір, який носять єпископи) справили на мене неабияке враження. Він попросив розповісти щось про себе. Я розказав, що зміг, і це була дуже гарна зустріч. Коли я згадав про деякі проблеми, що стосувалися моєї сім'ї та хвилювали мене, єпископ Ян упевнено відповів: «Не хвилюйся, воно там вирішиться». Як виявилось, його слова були пророчими. Справді, так і сталося: тоді все вирішилося (хоча згодом ці проблеми ще виринали знов).

Згодом я зрозумів, що єпископу Яну справді залежить на тому, щоб семінарія існувала. Це була перша відновлена семінарія в незалежній Україні, і він дуже любив її. Щотижня приїздив на кілька днів, щоби побути разом із семінаристами. Знав особисто кожного і про кожного.

— А коли у вас виникла перша думка про священство?

— Коли ще я був підлітком, то на канікулах у бабусі, маючи років 15, говорив про це, хоча ще навіть не тямив, що кажу. Мені й іншим хлопцям із нашої родини бабуся якось сказала: «Так мало священників... Як добре би було, якби хтось із вас став священником». Я тоді й не думав навіть про таке, але відчув, що це її мрія, слабінка, так би мовити. Тож дозволяв собі певну нещирість щодо неї. Коли бабуся на щось ображалася (переважно через те, що ми знову зробили якусь шкоду), я приходив і казав: «Бабусю, не ображайся. Як виросту — стану священником!» Тоді вона усміхалася, обіймала мене, і все було гаразд. Звісно, я радше маніпулював, як це часом роблять підлітки, коли не до кінця розуміють серйозність того, що стверджують, — однак факт лишається фактом, говорив про це.

А суттєво в цьому плані Бог доторкнувся до мене вже пізніше. Я людина доволі спонтанна й емоційна, а Господь до кожного має свій підхід. Отже, ми вирушили з колишнім семінаристом, моїм приятелем, до семінарії в Городку, щоби забрати звідти його документи. Він сам попросив мене про це, бо дорога була неблизька. Та і я цікавився тим, що таке семінарія.

Зайшовши в семінарійне приміщення, я пережив приплив надзвичайно позитивних емоцій. І почув внутрішній голос, який чув згодом лише кілька разів: «Ти мусиш залишитися тут». Це було дуже виразно й відчутно: я сюди зайшов і вже не маю виходити, бо тут моє місце. Коли приятель забрав свої документи, я спитав, чи можна порозмовляти з ректором.

Увійшов до отця-ректора, запитав: «Чи можна навчатися у семінарії? Чи ви приймаєте?» Тоді я боявся лише одного: щоби він не запитав саме те, про що ми зараз говоримо, мовляв, коли ж

тобі прийшла така думка? Особливо зважаючи на те, що це сталося раптом хвилин десять тому (усміхається). Звісно, він запитав. Тож я подумав, що треба бути чесним: тут семінарія, обманювати не можна. І сказав: «Щойно, коли приїхав, мене це зацікавило». Сказав і думаю: якщо він зараз засміється, то встану, вийду — і ніколи не повернуся. Але він не засміявся, за що я досі йому вдячний. Навпаки, серйозно поглянув на мене і сказав: «Так, розумію».

Завдяки вірі моїх рідних у мене ніколи не було сумнівів щодо того, чи Бог реально є.

— Що — як можна зрозуміти вже з перспективи досвіду — готувало вас до розпізнання покликання в дитинстві чи в юності?

— У моєму випадку не було так, як у фільмі «Мільйонер із нетрів», коли все те, що пережив головний герой, потім допомогло йому виграти мільйон. Однак деякі, так би мовити, елементи підготовки Бог давав — як дає кожному, кого готує до певної відповідальності. Зокрема, я вдячний Господу за «малу семінарію», яку отримав через віру дідуся й бабусі, а також за те, що спостерігав віру мами, тітки... У них я з дитинства бачив саме живу віру, а не просто традиційні «походи» на Святу Месу, щоби «відмітитися». Мої дідусь із бабусею — це покоління людей, які пережили Голодомор, переслідування... І про Бога вони завжди говорили як про реальну Особу: «Бог сказав, Бог зробив». Як про Того, кого ти не бачиш, але Він — живий, тож є і діє всюди.

Я не раз задумувався над цим, розмовляючи з людьми, які мають сумніви у вірі та в тому, чи Бог справді є, хоча належать до Церкви (і прийшли до неї не вчора). Завдяки вірі моїх рідних у мене ніколи не було сумнівів щодо того, чи Бог реально є. Передалася мені також їхня любов до Церкви: молитва за священників, за всю спільноту Церкви, у намірах папи... На канікулах ми з дідусем і бабусею часто разом молилися на розарії. Відтоді мене не покидає переконання, що я належу до Церкви Христової, що Бог є живим.

З другого боку, на моєму становленні не могло не позначитися те, що наша сім'я була дуже бідною, а батько мав труднощі через залежність від алкоголю. Звісно, ми жили в скруті. Та мені здається, що я ніколи не мав претензій, коли хотілося щось купити, а не було змоги. Я знав, що грошей обмаль, і це було справді було так.

Однак убогий спосіб життя у сім'ї мені згодом придався: тепер я дякую Богу, коли не маю

проблем із тим, щоби зберігати чи відкладати кошти. І не лише зараз не маю (бо єпископ, зрештою, і не може бути нерозторопним), а й не мав раніше, у семінарії чи вже як священник. Мені здається, що я не прив'язаний до матеріальних благ, тож спокійно сприймаю, що гроші як легко приходять, так і легко йдуть на різні потреби Церкви. Безперечно, у мене є інші слабкості, однак саме у цьому, дякувати Богові, я вільніший. Можливо, через такий дитячий і юнацький досвід більше співчуваю бідним, прагну їм допомогти — і маю докори сумління, коли міг допомогти, але не вийшло цього зробити. Папа Франциск багато говорить про вбогу Церкву, тож сподіваюся, що мій підхід тут відповідний.

Також мене формувало середовище віри, наскільки я міг бути до нього причетним. І певною мірою моя сільська школа (не в Шаргороді, а в поблизькому селі Слобода-Шаргородська) — однак у своєрідному сенсі. Бо це не так уже й просто — бути єдиним католиком серед православних. Хоча вже під кінець виявилось, що деякі однокласники теж були католиками, тільки не виявляли себе. Я ж не приховував, що ходжу до католицького храму, провокуючи насмішки й переслідування «на місцевому рівні». Тож завжди, образно кажучи, був у меншості. Це теж позначилося на мені, позбавивши претензій на приналежність до «сильної більшості», і знадобилося згодом як школа покори.

— Дякую за щирість. Нині багато з нас (особливо «діти 90-х») мають аналогічний досвід, із якого нелегко випростатися. Як не батько, то матір чи інші люди в оточенні зловживали алкоголем. А ми, вже дорослі діти, ледь не щодня стикаємося з наслідками цього...

— Погоджуюся. Характеризуючи мешканців пострадянського простору, європейці часто підмічають типові риси, які нас супроводжують. Наприклад, страх і невпевненість — зокрема, страх керувати й вирішувати.

— Усе те, що характерно для людей, які мають наслідки непростого дитинства і поки не дають із ними ради.

— Однак Господь робить чудеса: усе можна змінити, в окремих випадках — навіть докорінно. Проте згадані наслідки часто доводиться нести на собі, вони мають чільне місце серед людських хрестів. Як у єврейській приказці, згаданій у пророка Єзекиїла: «Батьки їли недоспілі грона, а на зубах у дітей оскома». Так само, як, наприклад, успадкована знищена екосистема так чи інакше тягне за собою кривду для спадкоємців: потрібно кілька поколінь, щоб усе виправити. Подібно і з вихованням у сім'ї, де були труднощі такого роду: воно не лишається без результатів.

Утім, наші батьки могли передати нам лише те, що мали самі. Вони теж багато в чому були

скривджені — комуністичною ідеологією, спотвореним нею баченням світу і людини, радянською системою виховання, руйнацією інституту сім'ї, а також неможливістю отримати вільне й повноцінне християнське виховання, доки Церква фактично не могла діяти. Батьки постраждали — а ми постраждали від них, хоча часто вони нас і дуже любили.

Із деякими наслідками такої ситуації доводиться змиритися, але це не означає, що нічого не можна змінити на краще. Можна, і на це є великі шанси! Можна зажагнути стати кращою версією себе. Слухати Бога, шукати натхнення в молитві, просити поради в розумних людей, які хочуть і можуть допомогти. Шукати того, якими, за Божим задумом, мають бути людина, сім'я.

А водночас варто з розумінням ставитися до самих себе, до своїх помилок, адже одразу й ідеально все не виходить виправити навіть при бажанні. Не варто через це впадати у відчай, адже промах не означає, що в нас узагалі нічого не вийде — це лише тимчасова невдача, завжди є нова можливість зробити по-іншому та краще.

Господь ставиться до нас із розумінням, тож і ми маємо ставитися до себе з розумінням.

— Як кажуть, перемагає не той, хто ніколи не падав, а той, хто щоразу підводився.

— Тому Бог від нас і хоче щирої волі та зусиль. Адже ми можемо стати кращим — такими, як Він задумав нас у своїй уяві. Коли щось не виходить, Господь ставиться до нас із розумінням, тож і ми маємо ставитися до себе з розумінням. Щось вдається змінити, щось залишається нашим хрестом назавжди. Так чи інакше, ті покоління, які прийдуть після нас, уже будуть вільнішими від помилок минулого. А те, що ми робимо, все одно послужить їм як цінний і важливий — хоча й непростий — досвід.

— Як склалося ваше життя після школи?

— Тоді мене чекав гарний час — час навчання у професійно-технічному училищі. Я з теплом згадую той період, а також хлопців і дівчат, які вчилися разом зі мною. Нас об'єднував ентузіазм до навчання і дозвілля: разом грали у баскетбол, завжди мали добрий гумор, десь разом ходили. У шкільні роки цього не було, але в училищі склалося. Після школи, де я насправді навчався не найкраще, з'явився шанс почати все з початку, і я ним скористався.

Нові люди, нове місце — і захотілося добре вчитися; прийшло розуміння, що в житті буває новий етап. Згодом іншим таким новим етапом стала семінарія.

До речі, саме досвід училища допоміг мені згодом не боятися семінарії. Бо я сприймав її як заклад для вибраних, здібних — майбутніх священників, які згодом будуть проповідувати, працювати з людьми... І якби дивився на це лише через призму прикрого шкільного досвіду, міг би не насмілитися вступати. Справа в тому, що в школі я радше втратив віру в себе через те, що «з'їхав» у науці (хоча в початкових класах вчився добре, але з часом уже ні сімейна ситуація, ні різні інші причини хорошим оцінкам не сприяли), і дійшов думки, що ось, мовляв, я такий і краще вже не вийде. Але в училищі, де ми всі знову були на рівних позиціях, раптом зрозумів, що можу бути кращим. Здобув запал, захотів старатися — і вийшло.

І в семінарії вже не було страху. Знову прийшло розуміння, що це новий етап, що я вдруге зможу стати «кращою версією себе», так би мовити. Згодом те, чого мені бракувало в освіті, вдалося надолужити — і в семінарії, і після неї, і в університеті в Римі. Якимось я навіть задумався, чи не вступити до єзуїтів, духовність яких мені подобалася. Але десь прочитав, що вони навчаються 14 років, і вирішив, що настільки «кращу версію себе» вже, мабуть, не осилю (сміється). Та Бог так пожартував, що зрештою я сім років учився в семінарії, а потім іще сім — в Італії, здобуваючи докторський ступінь із канонічного права. У підсумку — ті самі 14 років, яких я раніше так злякався.

— Чи між навчанням вдалося здобути досвід парафіяльного служіння?

— Священники, трапляється, критикують єпископів, взятих «не з парафії»: мовляв, це скоріше адміністратори, а не душпастирі. На жаль, я теж не можу похвалитися багатьма роками роботи в парафії. Я працював там лише два роки. Рік — як диякон у невеликій парафії в Козятині на Вінниччині, де вже міг багато проповідувати та вести деякі богослужіння. Це був гарний досвід під керівництвом настоятеля отця Юзефа Мошковіча. Другий рік — також на Вінниччині, як священник-вікарій у Мурафі під управлінням одного з моїх найкращих друзів, вже святої пам'яті, настоятеля отця Петра Лічняровського. Там дуже велика парафія, активне душпастирство. Було чудесно: купа душпастирських груп, численні виїзди із молоддю.

— Чудесно, але недовго: адже далі було навчання в Римі. Чим найбільше запам'ятався той час, що найцінніше він для вас містив?

— Вірю, що Господь скерував мене туди, щоби зміцнити мою віру і любов до Церкви. Так, я вже мав усе це, однак ще потребував укріплення. Звісно, мені довелося бачити у Римі й зловживання, і переступи в церковному середовищі, не без того. Але передусім я зустрів там

багато гарних людей, добрих і святих викладачів і священників. Мав можливість отримати досвід справді вселенської Церкви — адже це, гадаю, можна найгостріше пережити або подорожуючи світом, або перебуваючи саме в Римі.

Навчання у Римі — це коли поряд із тобою усміхається священник із Кореї, трохи далі сидить мексиканець, а поряд із ним — однокурсниця з Китаю (із нею ми навіть товаришували). Усі різні, але єдині у поглядах на віровчення, у переживанні Святої Меси... Відчуваєш себе серед громадян Неба, близьких не через національність, а як брати й сестри у вірі. Досвід універсальності Церкви став для мене надзвичайно важливим — і я постійно бачив там усі можливі обличчя вселенської церковної спільноти як серед студентів, так і серед викладачів, паломників, гостей.

Також я жив у Римі в різних гуртожитках, два роки навіть на теренах Ватикану, поряд із будинком святої Марти, де зараз мешкає папа Франциск. Там оглядав усе, куди дозволяли заходити швейцарські гвардійці. Я час від часу вочевидь зауважував слабкість і грішність людей, спостерігав багато недосконалих ситуацій — але водночас бачив велику простоту і «звичайність». Людські помилки, недосконалість, промахи не зменшили моєї любові до Церкви, радше привчили до того, що її тримає Христос, а не люди.

Це і є найважливіше завдання семінарії — допомогти хлопцю, чоловікові збудувати живі взаємини з Богом.

— Ви були семінаристом, згодом священником, докторантом у Римі, віцеректором і ректором семінарії, а відтак стали єпископом. Як особисто нині оцінюєте, що в першу чергу семінарія має дати людині, яка готується до свячень?

— О, це непросте запитання — особливо зважаючи на те, що у Ватикані над ним працюють цілі комісії, видаючи відповідні документи, що регулюють діяльність духовних навчальних закладів. І ще заохочують місцеві Конференції Єпископів адаптувати їх до умов місцевої культури, до речі.

Загальнолюдська і пастирська формація, що відбувається в семінарії, дуже багатогранна. І покликана бути гармонійною. Можна занадто зосередитися на людському рівні формації (будь доброю людиною! будь відкритим!), однак занедбати інтелектуальний розвиток — і що цей священник потім скаже людям, хоч би якою гарною людиною він був? Пресвітер покликаний

бути освіченим і добрим душпастирем, для чого теж потрібна відповідна формація на усіх рівнях.

Семінарія — час, коли студент, прийшовши з дому з певними уявленнями про практики духовного життя й конкретним особистим досвідом, має пережити глибокі й гарні стосунки з Ісусом. Подружитися з Ним. Зрозуміти, що Він є Богом живим і реальним, що Він — мій Господь. Тому час навчання у семінарії часто порівнюють із часом, коли апостоли перебували з Ісусом. Там семінаристи ближче знайомляться з Христом, особисто пізнають Його. Ставляться до Бога серйозно, вчать слухати Його, спілкуватися, сприймати Його авторитет.

Це і є найважливіше завдання семінарії — допомогти хлопцю, чоловікові збудувати живі взаємини з Богом. Згодом це сприяє мотивації навчатися, коли розумієш, що сам Господь від тебе цього хоче. Що ці знання потрібні не для оцінки, а щоби служити тим, хто до тебе прийде.

— В інших країнах у формацію семінаристів іноді залучені подружні пари — скажімо, батьки когось зі священників із цієї місцевості. Семінарію часом розглядають як свого роду формаційний дім, а семінаристи слухають курси ще й в університетах. Вимоги до вступників теж деколи відрізняються від наших: скажімо, ідеться про вік, життєвий досвід, базову освіту. Наскільки гнучкою має бути семінарійна система? Чи слушно наважуватися на зміни у таких питаннях, як вимоги до вступу, формат навчання тощо?

— На мою думку, формаційний будинок має так чи інакше бути — принаймні на першому етапі життя й формації семінарста. Я не проти того, щоби ми, слухаючи натхнень Святого Духа, міркували, що і як можна змінити в системі формації. Бо розуміння, що сучасна система недосконала, також присутнє. Це трохи нагадує підхід до демократії: тримаємося її, бо щось краще наразі запропонувати важко. Думаю, наша система навчання і формації в семінарії не погана — але це не означає, що вона не потребує змін.

Я, наприклад, зауважував, що хлопці трохи нудьгують, перебуваючи стільки часу разом. Особливо старшокурсники — вже достатньо зрілі чоловіки, що вже шостий чи сьомий рік у семінарії. Приходило розуміння, що їх вже час десь спрямувати... Та зовсім позбавити можливості бути разом — також неправильно. Хлопцям треба дати відірватися від своїх сімей, звичок, уявлень, адже до семінарії вони приходять уже сформованими особами.

Також формація в семінарії в умовах спільного перебування допомагає позбутися залежностей, якщо вже вони наявні. Я, наприклад, колись занадто любив дивитися телевізор, тож мав почати це контролювати. Хтось кидав палити. Зараз найбільш розповсюджена залежність від смартфонів, комп'ютерів. Але в семінарії можна користуватися смартфоном

лише раз або два на тиждень, залежно від внутрішніх правил. І хоча спочатку це здається неймовірним, згодом хлопці звільняються від надмірної потреби в гаджетах.

Отже, перші роки семінарійного життя в спільноті допомагають відірватися від світу, звільнитися від колишніх шкідливих звичок. А згодом, на старших курсах, можливі різні підходи: поєднання студій із душпастирською практикою, пасторальними виїздами чи довшим перебуванням на практиці поруч із тим чи іншим священником. Колись, до виникнення класичної системи навчання для кандидатів до священства, яку сформував святий Карло Борromeо, майбутні пресвітери формувалися саме так: поруч із освіченими священниками, які могли дати їм добрий приклад служіння. Священники самі навчали і формували кандидатів (або відсилали їх додому).

Сьогодні старших семінаристів варто відпускати щораз далі та на довше: так може виявлятися справжня сила їхніх намірів тривати в цьому служінні. Відпускати — і щоразу чекати, чи повернеться, яким повернеться... Мов Ной, який відпускав голубів із ковчегу аж доти, доки один із них не повернувся з оливковою галузкою.

ІРИНА МАКСИМЕНКО

1 БЕРЕЗНЯ 2023

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line **284**